

בשלח ב

א. אין פירוש רש"י אין דער היינטי-קער סדרה געפינט מען א דבר פלא: רש"י שטעלט זיך אפ אויפן זעלבן ענין צוויי מאל, חזרט איבער נאכאמאל א טייל פון דעם פריערדיקן פירוש מיט אלע פרטים — און אין צוגאב צו דעם — אין צוויי פסוקים וועלכע שטייען גלייך איינער נאכן צווייטן!

אין ענטפער אויף די תלונות פון אידן (נאכדעם ווי „כלה הלחם")¹ — „מי יתן מותנו גוי בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבוע גוי"² — זאגט דער פסוק: ויאמר משה ואהרן אל כל בני ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. ובקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלונותיכם על ה' גוי.

איז רש"י מסביר: „...כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן תאותכם ובשר יתן אך לא בפנים מאירות יתננה לכם כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לצורך בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חיבה בבקר שיש שהות להכיני וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא".

(*) בדברי דוד מתרג, כי בלא הקדמה זו (שאין אוכלין בשר לשבוע) הוא שכיח דרך העולם, שבבקר אוכלים לחם לשבוע ובערב אוכלים בשר לשבוע (וראה יומא שם), ולכן הוריד הלחם בבקר ובשר בערב; אבל מאחר שאין אוכלין בשר לשבוע, עכצ"ל (שגם) בערב השביעו עצמם עם לחם, ואיך קשה „מה ראה כו".

אבל פירושו אינו מובן. כי מכיון שעיקר זמן אכילת לחם הוא בבקר, ואכילת בשר הוא בערב (אלא שמוספים גם לחם כדי לשבוע) — שוב אין מקום לשאלו. ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב?

(**) כפי' החדאג' יומא שם. — בלבוש כאן משמע, דמה שניתן להם בשר שלא בפנים מאירות היינו שה' בצמצום. אבל צע"ג, שהרי מפורש ברש"י שמה שהבשר ה' רק לאכול (ולא לשבוע) הוא משום דרך ארץ (ולא עונש).

(1) לשון רש"י פרשתנו טז, ב.

(2) שם, ג.

(3) שם, יז.

(4) ע"פ מכליתא ע"ה"פ (וראה ג"כ שם פסוק ה, יב, ג). וראה יומא עה, סע"א ואילך וברש"י שם.

(5) בכמה דפוסיים: שעות [ובדפוס א' ליתא התיבות „בבקר שיש שהות להכיני"]. אבל בדפוס ב', רוב תנאי וכמה דפוסיים לפנינו הוא כפנים. וכן נעתק ברמב"ן פסוק ו'.

(6) בכמה כת"י רש"י: בחפיסה. וראה רש"י לקמן פסוק יג"ד.

[נוסף איפן עיקר, אז דאס פארענט-
פערט ניט פארוואס רש"י דארף איבער-
חזר'ן די פרטים וואס ער האט שוין גע-
זאגט אין ערשטן פירוש (אז די שאלת
לחם איז געווען כהוגן און די שאלת
בשר שלא כהוגן וכ"ר) — איז]

פון דעם וואס רש"י זאגט (גלייך אין
ערשטן פירוש) אז „והלחם ששאלתם
לצורך .. (ש)יורידהו לכם דרך חובה
בבקר שיש שהות להכינו¹¹ כ"ר, איז
מוכת, אז שוין אין ערשטן פירוש איז דא
א טעם פארוואס „הוריד לחם בבקר
(ובשר בערב)“: און [ניט נאך ווייל
„ערב“ איז מרמז אויף „פנים חשיכות“
(„לא בפנים מאירות“) און „בקר“ —
אויף „פנים מאירות“¹² — נאך] טאקע
צוליבן זעלבן ענין וואס רש"י זאגט אין
צווייטן פירוש, אז „בקר“ איז א זמן וואס
„יש שהות להכינו“ (און פון דעם איז
שוין במילא פארשטאנדיק, אז דער געבן
בשר בערב איז ווייל (אלס תוצאה פון
„לא בפנים מאירות יתננה לכם“, איז
דער זמן הנתינה אזא וואס) דעמאלט איז
ניטא קיין „שהות להכינו“ —

און וויבאלד אז אויך דער חילוק
צווישן בשר ולחם (צי ס'איז געגעבן גע-
ווארן בשעת טורח אדער ניט) איז שוין
נכלל אין ערשטן פירוש רש"י, איז הדרא
קושיא לדוכתא: פארוואס דארף רש"י
דאס איבער'חזר'ן? און נאך מער: ער
הויבט אן דעם צווייטן פירוש בלשון
שאלה „ומה ראה להוריד לחם בבקר
ובשר בערב“: אפילו ווען ס'איז נויטיק

כהוגן .. אבל בשר שאלו שלא כהוגן ..
לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא
כהוגן“.

איז תמוה: פארוואס חזר'ט עס רש"י
איבער א צווייטן מאל?⁸

ב. לכאורה וואלט מען געקענט זאגן,
אז די צוויי פירושי רש"י ריידן וועגן
באזונדערע ענינים:⁹

דעם ערשטן מאל — קומט רש"י
פארענטפערן פארוואס ביי נתינת לחם
(בקר) שטייט „וראיתם גו'“ און ביי בשר
(ערב) שטייט „וידעתם גו'“ — און איז
מסביר דעם חילוק אין דעם אופן
הנתינה: דער בשר איז געגעבן געווארן
„לא בפנים מאירות“ (ס'איז דערביי ניטא
ראיית „כבוד ה'“), און דער לחם איז גע-
געבן געווארן אין אן אופן אז „בירידתו
.. תראו את כבוד אור פניו .. דרך חובה
כ"ר“;

דעם צווייטן מאל — קומט ער מסביר
זיין דעם טעם החילוק אין זמן הנתינה¹⁰
[„מה ראה להוריד לחם בבקר ובשר
בערב“] — אז דער לחם (וואס „שאלו
כהוגן“) וועט זיין בבקר דערפאר וואס
דאס איז א זמן „הגון“, און דער בשר
(וואס „שאלו שלא כהוגן“) וועט זיין
בערב — „בשעת טורח שלא כהוגן“.

אבער דאס איז ניט מספיק. ווייל

(8) ולהעיר, שגם במכילתא נשנה ענין זה כמ"פ
(כנ"ל הערה 4).

(9) דברי דוד. וראה ע"ז בלבוש.
ומה שתיירץ בגויא [דהוקשה לי לרש"י „מנ"ל
לדמדך דא שמא בשביל שלא הי' להם פנאי בערב
לטרות הרבה בו", ולכן מבאר רש"י שנתינת הבשר
בערב הי' ענוש, ע"ש] — לא זכיתי להביין איך
תתורץ האריכות שברש"י, ובפרט השאלה „ומה ראה
כ"ר“ (נוסף על מה שצ"ע בגוף פירושו. ואכ"מ).

(10) שלכן לא הובא כאן „טל מלמעלה כ"ר“ שאינו
נוגע כ"כ לזמן הנתינה.

(11) מלשון הלבוש (שהביא רק זה שהמנ"ח
מונח בקופסא) משמע קצת, שלא גרים תיבות אלו
ברש"י (כבדפוס א, וכנ"ל הערה 5). אבל נמצא הוא
בשאר כל הדפוסים וכת"י.

(12) כפשטות לשון המכילתא. וכמפורש זה
ברמב"ן כאן (פסוק ו').

ג) אין ערשטן דיבור אין רש"י מסביר פריער וועגן בשר און דערנאך וועגן לחם — מתאים צום סדר אין פסוק „ערב וידעתם גו' ובקר וראיתם גו'“ — משא"כ אין צווייטן דיבור אין רש"י מהפך דעם סדר „ומה ראה להוריד לחם בבקר (און דערנאך) ובשר בערב“ [און אזוי אויך אין אויספיר „לפי שהלחם שאלו כהוגן כו' (און דערנאך) אבל בשר כו'“]¹⁴; וביותר קשה: דאס איז היפך פון דעם סדר אין דעם פסוק גופא: בתת ה' לכם בערב בשר לאכול (און דערנאך) ולחם בבקר לשבוע גו'.

ד. נוסף אויף דעם וואס אין צווייטן דיבור אין רש"י מער מאריך ווי אין ערשטן, זיינען אויך דא אין זיי (בנוגע דער הסברה בענין הבשר) שינויים אין לשון (ומשמעות):

א) פון לשון רש"י (אין ערשטן דיבור) „כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה“ — איז מוכח¹⁵, אז „ומכרם מלאה“ איז נישט קיין נתינת טעם פאר וואס זייער שאלה איז „שלא כהוגן“, נאר א טעם נוסף פארוואס די שאלת בשר האט נישט געטויגט; און ווי מפרשים¹⁶ זיינען מסביר, אז מיט „שלא כהוגן“ מיינט רש"י אז די שאלה איז געווען „שלא לצורך“, ווייל „הי' אפשר להם בלא בשר“ (ווי רש"י זאגט אין צווייטן דיבור), „ומכרם מלאה“ מיינט (ווי רש"י זאגט אין צווייטן דיבור) „שהרבה בהמות היו להם“¹⁷ —

צו איבער'חזר'ן דעם פירוש נאכאמאל — איז אבער נישט מתאים צו פרעגן „ומה ראה כו'“, נאכדעם ווי ער האט דאס ערשט מסביר געווען אין דעם פריער'דיקן פסוק?

ג. אין די צוויי פירושי רש"י, זיינען אויך דא כו"כ שינויי ודיוקי לשונות, איז די שאלה כללית: וואס איז דער טעם פון די שינויים ודיוקים? און נאכמער: בהשקפה ראשונה איז די סברא מחייב, אז בכמה מהם האט בדוקא געדארפט שטיין בהיפך:

א) וויבאלד רש"י טייטשט אויס אין ערשטן דיבור אז די „פנים מאירות“ ביים געבן דעם לחם איז אין דעם וואס דאס וועט געגעבן ווערן „בבקר שיש שהות להכינו“ — האט ער דארט גע-דארפט זאגן בנוגע דעם בשר, אז דער „לא בפנים מאירות“ איז אין דעם וואס עס וועט זיין נתינתו בערב „בשעת טורח“ — פארוואס זאגט רש"י דעם ענין ערשט אין צווייטן דיבור?

ב) בפשטות איז דער סדר, אז פריער דערציילט מען א זאך מיט אלע נייטיגע פרטים, און ביים איבער'חזר'ן באנוגנט מען זיך מיט א קיצור פון דעם; כנדוד'אבער, בנוגע דער הסברה פון „לחם שאלו כהוגן“ און „בשר שאלו שלא כהוגן“, זעט מען אין די פירושי רש"י א פארקערטן סדר:

אין ערשטן דיבור זאגט ער בקיצור, אז „הלחם ששאלתם לצורך.. ובשר שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה“, און אין צווייטן דיבור איז רש"י מאריך ומסביר: שהלחם שאלו כהוגן שאי אפשר לו לאדם בלא לחם¹⁸.. בשר שאלו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהי' אפשר להם בלא בשר.

(14) כ"ה גם בימא שם — לפי גירסת רש"י (וכ"ה גירסת העי' שם. וראה עיון יעקב לעי' שם). אבל פשוט שאא"פ לומר שהסדר בפרשי' ע"ה"ת הוא לא כפשי"מ, כ"א מפני שכי' סדרם בגמרא.

(15) משאיכ' ברשי' יומא שם: בשר שאלו שלא כהוגן, מתוך כרס מלאה כו'. ובדפוס א' דרשי': שהרי ממלא מעים שאלתם אותו שלא כהוגן.

(16) שפ"ח.

(17) ובמפורש ברשי' יומא שם.

(18) מכילתא שם, יב.

„בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם
בבקר לשבוע גו"י" —

און ניט ביידע צוזאמען אין איין
דיבור: „בתת ה' לכם בערב בשר לאכול
וידעתם גו' ולחם בבקר לשבוע וראיתם
גו"י?"

אע"פ אז מ'געפינט בכמה מקומות אז
פריער זאגט מען אז ענין בכללות און
דערנאך איז מען עם מפרט לפרטיו —
איז אבער דא שווער אזוי צו לערנען,
ווייל

[נוסף אויף דעם, וואס בנדו"ד (א)
וואלט מען פארשפארט די גאנצע
צווייטע אמירה דורך צוגעבן בלויז
עטלעכע ווערטער אין ערשטער אמירה.
(ב) דאס פארענטפערט ניט פארוואס עס
ווערט איבערגעזאגט דער צווייטער
טייל פסוק („בשמוע ה' את תלונותיכם
גו' ונחנו מה גו") וואס שטייט שוין
בפירוש אין פריערדיקן פסוק („בשמעו
את תלונותיכם גו' ונחנו מה גו") —
איז]

פון דעם וואס אין ערשטער אמירה
שטייט „ויאמר משה ואהרן" און אין
צווייטער אמירה „ויאמר משה" (א"ל)
איז מוכח, אז דאס זיינען צוויי באזונ-
דערע ענינים: די ערשטע אמירה איז אז
ענין וואס האט א שייכות צו משה און צו
אהרן, און די צווייטע — נאר צו
משה¹⁹, כדלקמן.

ו. איז דער ביאור בכל זה:

איז דער כללות'דיקער התלוננות פון
די אידן (צוליב דעם וואס „כלה הלחם")
זיינען דא צוויי ענינים אויף וועלכע דער
אויבערשטער האט געענטפערט:

דארף מען פארשטיין: איז ערשטן
דיבור פון רש"י איז „שלא כהוגן" (וואס
מיינט „הי אפשר להם בלא בשר" כנ"ל)
פריער פון „ומכרס מלאה", און איז
צווייטן דיבור איז ער מהפך דעם סדר
— פריער „שהרבה בהמות היו להם"
און דערנאך „שהי אפשר להם בלא
בשר"?

(ב) איז ערשטן דיבור זאגט רש"י
„ומכרס מלאה" — מיט א ווא"ו המוסיף
(אז דאס איז אויך אן עיקר טעם), און איז
צווייטן דיבור זאגט ער „שהרבה בהמות
היו להם ועוד שהי אפשר להם כו" —
וואס איז מדגיש אז דאס קומט ווי א
טפל צום עיקר טעם („שהרבה בהמות
היו להם").

(ג) איז ערשטן דיבור איז דער לשון
„ומכרס מלאה" סתם — ניט דער-
מאנענדיק מיט וואס ס'איז „מלאה"¹⁸ —
משא"כ אין צווייטן דיבור איז דאס
מפורט „שהרבה בהמות היו להם".

ה. וועט מען דאס פארשטיין
בהקדים א תמי' כללית אין די עטלעכע
פסוקים — פריער שטייט אין פסוק³
„ויאמר משה ואהרן .. ערב וידעתם גו'
ובקר וראיתם גו" און גלייך נאכדעם
שטייט „ויאמר משה בתת ה' לכם בערב
בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע גו"י":

פארוואס איז דער ענין פאנאנדער-
געטיילט אין צוויי באזונדערע אמירות
— פריער אן אנזאג סתם „ערב וידעתם
גו' ובקר וראיתם גו" (ניט אויסטייטשנ-
דיק דורך וואס וועט זיין דער „וידעתם
גו' וראיתם גו"), און דערנאך אין א
באזונדערער אמירה — באופן מפורט

(18) ולהעיר, שבמכילתא (שם, יב) הלשון „ממלא
מעיים" הוא הניגוד ל„אי אפשר לבודד בלא לחם"
(ומשמע, שהכוונה בזה שאפשר לאדם בלחם בלי
בשר).

(19) ראה ראב"ע, רמב"ן, אברבנאל, אורח ועוד.

(20) ראה גם אלשיך כאן.

אין צווייטער אמירה אבער רעדט זיך וועגן דעם ווי דער אויבערשטער וועט געבן אידן זייערע צרכים — „בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע“; און דער ענין איז שייך צו משה'ן, ער איז דער רועה ישראל וואס באזארגט אידן מיט זייערע צרכים — „כאשר ישא האומן את היונק“²³.

און דערפאר האט נישט קיין ארט, אָז דער ענין פון „בת ה' גו' בשר גו' ולחם גו'“ זאל שטיין אין ערשטער אמירה, ווייל דאָרט ווערט נישט גערעדט וועגן די צרכים וואס אידן וועלן באַקומען, נאר אָז ענין פון הוראה ומוסר וועגן דער הנהגה פון אידן.

ז. די תלונות פון אידן האָבן באַוווּזן אויף אַ דבר והיפוכו:

פון איין זייט, איז זייער בעטן לחם ובשר געווען אין אַן אופן פון תלונה²⁴, וואס דאָס איז אַ באַוווּזן אויף אַ מצב שלא כדבעי.

לאידך אַבער, איז מודגש אין תוכן התלונות — אין זייער מאַנען ביים אויבערשטן זייערע צרכים — אָז זיי גלויבן אָז דער אויבערשטער קען זיי דאָס געבן און אָז ער איז דער זון ומפרנס לכל, ביי וועמען מ'דאַרף דאָס בעטן און מאַנען²⁵.

און בהתאם צו די צוויי ענינים (וואס די תלונות ברענגען אַרױס) זיינען גע-קומען די צוויי אמירות, וואס זאָגן אָן

(א) וועגן באַזאָרגן די צרכים (גשמים) פון אידן — דורך קובע זיין וואס ס'איז נויטיק פאַר זיי און וואס ס'איז נישט נויטיק [וואס דאָס איז דער חילוק צווישן לחם ובשר, כדלקמן סעיף ט'];

(ב) וועגן באַוואַרענען און מתקן זיין די הנהגה פון אידן בנידון זה — היות אָז די תלונות פון אידן האָבן באַוווּזן אָז זיי זיינען אין אַ מצב רוחני וואס פאָדערט תיקון²¹.

און דאָס איז דער חילוק כללי צווישן די צוויי אמירות (ופירושי רש"י):

אין ערשטער אמירה האָבן משה ואהרן איבערגעגעבן אידן ווי דער אויבערשטער וועט זיך פירן מיט זיי אויף צו פאַרבעסערן זייער הנהגה, וואס דער ענין איז שייך צו משה און צו אהרן, היות אָז צו זיי ביידע האָט דער אויבערשטער געזאָגט הוציאו את בני־מאראץ מצרים על צבאותם²² און זיי ביידע האָבן געהאַט דעם תפקיד צו מדריך זיין אידן בדרך הישר;

21) ולהעיר, שגם גבי ב' התלונות דבני־בנוגע למים שבפרשתנו — במרה (טו, כד ואילך) ורפידים (יז, א ואילך) — מצינו [לא רק שהקביה נתן להם מים — שהרי בקשה צודקת היא (ראה אוה"ח טו, כד. רש"י שם, כה), כ"א גם] ענין של מוסר כ"ו על אופן הבקשה (תלונה כ"ו):

לאחרי התלונה במרה — „שם שם לו חק ומשפט ושם נסוהו“ (טו, כה), וכפי־הרשבים „התחיל להוכיחם שיקבלו עליהם את החוקים וכ"ו והוא יעשה צרכיהם“ (וראה רש"י שם ד"ה ושם נסוהו ובמפרשים שם); והתלונה ברפידים גרמה ל„ויבא עמלק גו'“ (שם, ח), וכפרש"י שם: סמך .. לומר תמיד אני בנייכם ומוזמן לכל צרכיכם ואתם אומרים .. חייכם שהכלכל בא ונושן אתכם ואתם צועקים כ"ו.

ועפ"ז נמצא, שהמוסר כ"ו על ג' התלונות (מרה, מדבר סין ורפידים) היו מן הקל אל הכבד: במרה — ע"י נתינת חוקים כ"ו; בנודד — ע"י אמירת דברי חוכמה („ערב וידעתם גו'“) נגד תלונתם (כפרש"י עה"פ); ברפידים — נענשו כ"ו (כלב בא ונושן כ"ו).

22) וראו ו, כו.

23) לשון הכתוב — בהעלותך יא, יב.

24) ראה רש"י לעיל טו, כד-כה. — ובפרט בנודד שהי באופן ד.תלינו' (ראה רש"י טז, זח).

25) ראה אברבנאל לעיל פסוק ג'. מלבי"ם פסוק ז. — ולכן הטענה לבני־האדם הוא רק על אופן השאלה (כפרש"י לעיל טו, כה) גבי התלונות דמרה, ולא על עצם השאלה.

ח. ע"פ כהנ"ל וועט ווערן פאר-
שטאנדיק דער חילוק צווישן די צוויי
פירושי רש"י הנ"ל — בהתאם צום
חילוק הנ"ל צווישן די צוויי אמירות:

אין ערשטער אמירה איז רש"י אויסן
צו מבאר זיין די שייכות פון „וידעתם גו'
וראיתם גו'“ [די צוויי אופני הנהגה פון
אויבערשטן מיט אידן] צו די צוויי
נתינות פון בשר און לחם [וואס דער-
פאר איז „ערב (דוקא) וידעתם גו'“ —
דורך נתינת הבשר, „ובקר (דוקא) —
וראיתם גו'“ — דורך נתינת הלחם]:

די תלונות פון אידן („מי יתן מותנו
גו'“) — וואס האבן ארויסגערופן דעם
ענטפער וענין פון „וידעתם כי ה' הוציא
אתכם מארמ"צ" — האבן זיך אויסגע-
דריקט אין זייער בעטן בשר, וואס „שלא
כהוגן שאלתם אותו כו'“, און דעריבער
איז די נתינה געווען אין אן אופן פון
„לא בפנים מאירות“:

און זייער בקשת לחם וואס איז געווען
„לצורך“, איז א תוצאה פון זייער אמונה
(אז דער אויבערשטער איז מספיק
זייערע צרכים)³⁰, און דעריבער —
„בירידתו לבקר תראו את כבוד אור
פניו“.

[און היות אז עס איז א חידוש צו זאגן
אז דער מילוי פון בקשת לחם (נתינת
המזן) איז געווען „בפנים מאירות“ —
ווארום כללות הבקשה פון די אידן (אויך
אויף לחם) איז געווען אין אן אופן פון
„וילוננו גו'“ — דעריבער איז רש"י
מפרש ומסביר אין וואס עס האט זיך

צוויי אופני הנהגה פון אויבערשטן מיט
אידן:

אויף זייער תלונה וטענה „מי יתן
מותנו גו' בארץ מצרים גו' כי הוצאתם
אותנו אל המדבר גו'“, איז געווען דער
ענטפער אז „ערב וידעתם כי ה' הוציא
אתכם מארץ מצרים“: דער אויבער-
שטער וועט (שולל זיין די תלונה הנ"ל
און וועט) באווייזן „כי ה' הוציא אתכם
מארמ"צ" ²⁶ (און אז ער פירט זיי אין
מדבר):

און אלס ענטפער אויף זייער תלונה
ותביעה, אז דער אויבערשטער דארף זיי
זון ומפרנס זיין, וואס דאס דריקט אויס
זייער אמונה אין אים — וועט זיין די
הנהגה (מדה כנגד מדה) פון „וראיתם
את כבוד ה'“: דער אויבערשטער וועט
זיי באווייזן „כבוד ה'“.

[דערמיט איז פאָרענטפערט וואס די
ווערטער „בשמעו את תלונותיכם על ה'
גו'“ שטייען בהמשך צו „ובקר וראיתם
את כבוד ה'“ — דלכאורה איז דאס
(„בשמעו את תלונותיכם גו'“) א טעם
אויף להיפך ²⁷;

נאָר ווייל מיט די ווערטער האָבן משה
ואהרן (בעיקר) געמיינט צו מדגיש זיין
די צופרידנקייט פון אויבערשטן ביים
„הערן“ אין זייערע תביעות („בשמעו את
תלונותיכם (אשר ²⁸) על ה'“) זייער
אמונה אז ער איז דער זון ומפרנס לכל
וואס דארף זיי צושטעלן זייערע צרכים,
און דערפאר — „וראיתם את כבוד
ה'“ ²⁹].

(30) וימתק עפ"י דיוק לשון רש"י „לצורך“ —

ולא „כהוגן“ (כלשונו כאן בנוגע לבשר. והוא מיומא
שם) או „כהלכה“ (מכילתא עה"פ). [ובא' מכת"י רש"י
גם כאן הלשון „כהוגן“. וברמב"ן פסוק ו': לצורך
כהוגן].

(26) כפרשי עה"פ.

(27) כקשוית הרמב"ן פסוק ו'.

(28) רש"י עה"פ. וראה מפרשי רש"י.

(29) ראה בארובה מלבי"ם הנ"ל.

אין ערשטן דיבור אין רש"י סותם אָן
בשר „שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם
מלאה .. והלחם (ש)שאלתם לצורך“,
ווייל ער מיינט ניט צו מבאר זיין די
טעמים פאַרוואָס די בקשה אין געווען
לצורך אַדער ניט — דאָ איז נאָר גוגע
דער גדר הבקשה: די שאלת לחם אין
געווען אָן ענין רצוי (וויבאלד עס איז
„לצורך“, און דערפאַר האָט עס גע-
בראַכט „וראיתם את כבוד ה'“; און די
שאלת בשר אין געווען (א) שלא כהוגן
(מיט תלונות כו'), און (ב) „מכרם מלאה“
— וואָס בעטן בשר בשעת מ'האָט אַ
„כרם מלאה“ ווייזט אויף אַ שפל המצב³³
— און דעריבער האָט דאָס געבראַכט צו
„לא בפנים מאירות כו“.

משא"כ אין צווייטן דיבור אין רש"י
מבאר דעם חילוק צווישן בשר ולחם
בשייכות צו זייער נויטיקייט פאַר אידן:
די שאלת לחם אין געווען „כהוגן“ ווייל
„א"א לו לאדם בלא לחם“ (דאָס מוזן זיי
האָבן); און די שאלת בשר אין געווען
„שלא כהוגן“, ווייל „הרבה בהמות היו
להם“; ס'איז ניטאָ קיין סיבה צו געבן זיי
בשר, אַ זאך וואָס זיי האָבן שוין;

און דערנאָך אין רש"י מוסיף „ועוד
שה' אפשר להם בלא בשר“: אפילו ווען
זיי וואלטן ניט געהאָט קיין בהמות, איז
אויך זייער שאלת בשר ניט אַזוי „כהוגן“
ווי שאלת לחם³⁴, ווייל בשר איז ניט אַזאָ
נויטיקייט וואָס אָן דעם קען מען ניט
אויסקומען — „אפשר להם בלא בשר“.

י"ד. דער טעם אויף די צוויי סוגי
נתינה — „בערב בשר“ (אין אַ „שעת

אָנגעזען די חיבה פון אויבערשטן
בירידת המן: (א) בבקר שיש שהות
להכינו און (ב) טל מלמעלה וטל מלמטה
כמונה בקופסא.

משא"כ בנוגע „בשר“ זאָגט רש"י סתם
„לא בפנים מאירות יתננה לכם“ — ניט
אויסטייטשנדיק דערביי ווי אַזוי דאָס
האָט זיך אויסגעדריקט אין פועל ממש
(ביי נתינת הבשר) — ווייל אין דעם
פסוק איז ניט גוגע צו ריידן וועגן דעם
אופן פון נתינת הבשר, נאָר בלויז
אַרויסברענגען דעם פרט אָן די נתינה
איז געווען פאַרבונדן מיט ניט-צופרידן-
קייט³⁵ („לא בפנים מאירות“).

משא"כ אין פירוש רש"י אויפן פסוק
„בתת ה' לכם גו“ — וואו עס רעדט זיך
ווי דער אויבערשטער וועט באַזאָרגן די
צרכים פון אידן — איז כוונתו צו מבאר
זיין ווי דער חילוק צווישן נתינת לחם
בבקר און בשר בערב איז גוגע אויך אין
דעם ענין, אָן לויט דער נויטיקייט פון
זייערע בקשות, איז געווען דער חילוק
אין דעם אופן ווי מ'האָט זיי ממלא
געווען:

דער לחם וואָס „שאלו כהוגן“ האָט
דער אויבערשטער געגעבן בבקר (אין אַ
באָקוועמער צייט „שיש שהות להכי-
נו“³²), און דעם בשר וואָס „שאלו שלא
כהוגן“ — „נתן להם בשעת טורח“.

ט. עפ"ז וועט ווערן פאַרשטאַנדיק
בפשוטות די חילוקי לשונות אין רש"י:

31) בסגנון אחר קצת: עצם הדבר שהבשר ניתן
להודיע „כי ה' הוציא אתכם גו“ (כדי לשלול
תלונתם כו') הו"ע של העדר שביעת רצון („לא
בפנים מאירות“). ובפרט את"ל שזהו טעם נתינתו
בערב (כגיל בפנים סעיף ב' והערה 12).
32) ואין רש"י צריך לכתבו בפירוש, כי סומך על
פירושו בפסוק שלפניו.

33) ראה ברכות לב, א.

34) אף שיש מקום לשאלת בשר (שלכן הוא רק
ענין נוסף — „ועוד“). וברש"י יזמא שם לא הובא ענין
זה כלל. וראה רש"י ראה יב, כ. רמב"ם הל' דיעות
פ"ה ה"י.

„אשר אתם מלינים עליו“ — דער טעם אויף „בשר בערב“.

און דערמיט (מיטן היפך הסדר) מיינט רש"י צו קלאר מאַכן, אַז „ומה ראה כו“ איז ניט אַ שאלה וואָס ווערט ביי רש"י [וואָרום רש"י האָט שוין פאַרענטפּערט די שאלה אין פּרערדיקן פּסוק (כנ"ל ס"ב)], נאָר כאילו ווי די שאלה איז אַ טייל פון פּסוק:

נאָכן זאָגן „בתת ה' גו' בערב בשר גו' ולחם בבקר גו“, ווערט שווער „ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב“? און די קושיא (בעיקרה) איז: וויבאלד אַז דער אויבערשטער האָט נאָכגעגעבן די תּלונוֹת בנ"י ווען „כלה הלחם“, און דערפאַר געזאָגט הנני ממטיר לכם לחם גו.³⁶ (ניט דערמאָנדיק בכלל דאָ-מאָלס בשר) האָט ער עס געדאַרפֿט גלייך טאָן, ניט וואַרטנדיק ביז אינדער-פרי „ומה ראה להוריד להם לחם בבקר (און וויבאלד אַז עס איז געווען איין סיבה — די תּלונוֹת — פאַרוואָס איז דער צווייטער מסובב) ובשר בערב“ (ניט צוזאַמען)?

איז דער פּסוק מבאר: „בשמוע ה' את תּלונוֹתיכם“ — דאָס מיינט (ווי רש"י איז מסביר) אַז די שאלת לחם איז געווען כּהוגן און איז דעריבער געגעבן גע-וואָרן בבקר; „אשר אתם מלינים עליו“ — די שאלת בשר איז געווען שלא כּהוגן, און איז דעריבער געגעבן גע-וואָרן בערב „בשעת טורח“.

יא. פון יינה של תורה וואָס איז מרומז אין דעם פירוש רש"י:

דער חילוק צווישן לחם און בשר (שליו) כּפּנימיות איז: לחם איז נגלה

טורח“), ולחם בבקר“ — איז מודגש אין המשך הפסוק „בשמוע ה' את תּלונוֹתיכם אשר אתם מלינים עליו“:

„בשמוע ה' את תּלונוֹתיכם“ — אַז די נקודת הבקשה פון אידן איז אַזא וואָס דער אויבערשטער הערט און נעמט אַן (כנ"ל ס"ז) — איז אַ נתינת טעם אויף „בתת ה' גו' ולחם בבקר“: און „אשר אתם מלינים עליו“ — את האחרים³⁵, וואָס ברענגט אַרויס דער הנהגה לא טובה פון אידן — איז דער טעם אויף „בערב בשר“, אין אַ שעת טורח³⁶.

ועפ"ז קען מען זאָגן, אַז דערפאַר איז רש"י מהפך דעם סדר אין צווייטן דיבור „מה ראה להוריד לחם בבקר (און דער-נאָך) ובשר בערב“ — ווייל דאָס איז בהתאם צום סדר בפסוק אין טעם החילוק: פריער „בשמוע ה' גו“ — דער טעם אויף „לחם בבקר“; און דערנאָך

35 רש"י עה"פ. וראה רש"י לעיל פסוק ז' (ד"ה כי תלינו עלינו).

ועפ"י המבואר בפנים יומתק השינוי ב' הכתובים: כּאן (פסוק ח') נאמר ב' ענינים (כּנוגע תּלונוֹת על ה'): (א) בשמוע ה' את תּלונוֹתיכם, (ב) אשר אתם מלינים עליו — כי בא בהמשך לב' הענינים שבכתוב: (א) בערב בשר לאכול (ב) ולחם בבקר לשבוע: משא"כ לעיל (פסוק ז') נאמר רק „בשמוע את תּלונוֹתיכם על ה'“ [וכי תלינו? (ראה רש"י שם) הוא „עלינו“ (משה ואהרן), בהמשך ל„ונחננו מה“] — כי בפסוק זה נאמר לפניו רק (ענין אחד) „ובקר וראיתם גו“ (וכנ"ל בפנים סעיף ז').

36 ועפ"ז מתורץ בפשטות זה שקושיית רש"י „ומה ראה כו“ היא בהמשך ל„למדה תורה דא כו“: ה' אפ"ל דב' הענינים שבכתוב (א) בשמוע גו' (ב) אשר אתם מלינים עליו] הם טעם על החילוק בנתינת בשר ולחם — הלחם לשבוע (כי שאלו כּהוגן) ובשר רק לאכול (כי שאלו שלא כּהוגן), וכנ"ל הערה 7: אבל מאחר שחילוק זה הוא רק משום דא, עכצ"ל שב' ענינים הנ"ל הם טעם על חילוק הב' שבין בשר ולחם (זמן הנתינה — ערב או בקר), ואי"כ קשה „ומה ראה כו“.

(אויך) קומענדיק למטה איז ער געווען בגילוי אין א ציור פון „שמן“ (שמן מאד), איז עס פנימיות התורה מצד עצמה.

דערמיט וועט מען פארשטיין די חילוקים צווישן מן און שליו:

(א) אע"פ אז דער מן איז אויך בהמשכתו למטה פארבליבן א מהות, וואס איז ניט אזוי געבונדן מיט גדר מקום וגבול (און דערפאר — „לא“ העדיף המרבה והממעיט לא החסיר“⁴⁵, איז ער אבער געגעבן געווארן מיט א מידה — „עומר גולגולת גו“⁴⁶, דא-קעגן ביים שליו געפינט מען ניט אז עס זאל זיין א מידה וויפל יעדער האט גע-קענט נעמען⁴⁷ —

וויבאלד אז נגלה דתורה „היא בבחי' מדידה והגבלה“⁴⁸, איז מובן, אז אויך די דרגא פון פנימיות התורה וואס איז מלוכש אין נגלה האט אין זיך א מידה וגבול; משא"כ בפנימיות התורה בפ"ע איז דא דער „בלי גבול“ שבתורה⁴⁹.

(ב) אע"פ אז אויך השפעת המן האט זיך אויפגעטאן ביום השבת⁴⁹ (דערפאר וואס שבת האט א שייכות צו פנימיות התורה⁵⁰) — איז עס נאר וואס זיין המשכה למעלה איז געווען בשבת,

דתורה³⁷, און שליו — וואס איז „(מן עוף) ושמן מאד“³⁸, בחי' שמן³⁹ — „שמן“ שבתורה, פנימיות התורה, און אין דעם גופא — רזי דרזין דאורי-תא⁴⁰. און דער ענין פון „שמן“ ווי ער איז אין בחי' „בשר“ מיינט, אז די רזי דרזין דאורייתא קומען אראפ אין (א אופן דאכילה) — הבנה והשגה⁴¹ (וואס דאן האט עס א טעם און געשמאק).

און אע"פ אז אויך דער מן, זייענדיק לחם מן השמים, איז מרמז אויף פנימיות התורה⁴² — איז דא א חילוק צווישן דעם מן און שליו:

דער מן וואס איז אראפגעקומען אלס לחם (וואס ווייזט, כניל, אויף נגלה דתורה) איז דאס די דרגא אין פנימיות התורה וואס איז מלוכש אין נגלה דתורה⁴³; משא"כ דער שליו, וואס

(37) אמרי בינה שער הק"ש פניג. וראה לקמן הערה 43.

(38) לשון רש"י לקמן פסוק יג. וראה יומא עה, ב.

(39) לקוית בהעלותך לב, א. שם, ב ואילך. ע"ש.

(40) ראה בארוכה אמרי בינה שם (פניד ואילך)

בהחילוק דיין ושמן שבתורה. וי"ל ד"שמן מאד"

היינו שב"שמן" גופא הוא דרגא הכי נעלית שבו.

(41) עדמ"ש בלקוית שם, שהשליו הוא החיבור

דביטול (דחכמה) ויש (דבשר), ע"ש.

(42) מאמרי אדה"ז — הנחות הר"פ ע' עז-עח.

סה"מ תקס"ח ע' מ. ועוד. ובתורת פרשתנו (שה, ב):

וע"כ גם בירידתו למטה ה' טעמו כטעם לשד השמן

וכצפחית בדבש שזהו .. פנימי התורה ברזין

וסודות הטעמים כו', ע"ש. וראה זח"ב פקג, ב.

(43) ע"ד המבואר בכ"מ (לקוית עקב יד, ג"ד.

סדור קט, א. קי, ג. תריח שם ש"ב, א. ש"ג, ב)

שירידת המן (למטה) היא בכדי ליתן כח בעבודת

הביוריים (דלחם מן הארץ). [ולהעיר, דמה שהתורה

נקי, "לחם" (שגם המן נקי לחם כניל) הוא מצד זה

שנותנת כח ועוז להתגבר על הגוף ונהיג כו' (קונט)

ע"ה פ"ד. ושם, ד"לחם" הוא מלשון מלחמה. ע"ש].

ובלקוית וסדור שם, שהוא ע"ד מה שמחיו"ע

נמשך הכח ועוז ליחיות — והרי זהו דוגמת פעולת

פנימיות התורה בנגלה דתורה (כמשנת בארוכה

בקונט' ע"ה פ"א ואילך).

(44) פרשתנו טז, יח.

(45) ראה בכ"ז לקוית ח"ט ע' 17 ואילך, וש"נ.

(46) פרשתנו שם, טז.

(47) ולהעיר ממשיג גבי שליו דפ' בהעלותך —

יא, לב.

(48) סדיה ביום השני תרפ"ה (בסה"מ קונט' ח"ב

בסופו). ועוד.

וי"ל שזהו ג"כ טעם הפנימי לזה שלחם ניתן

לשובע ובשר רק לאכול — כי מכיון שפנימיות

התורה היא למעלה ממדוה"ג א"פ להיות בזה

שביעה.

(49) זח"ב סג, ב. פח, א.

(50) ראה תריח שם ש"א, ב.

אָבער זיין ירידה למטה (אֵלס "לחם כנל") איז געווען דוקא בימות החול⁵¹.

משא"כ שליו, וואס זיין השפעה והמשכה למטה האט זיך אנגעהויבן (לדעת רש"י⁵²) ביום השבת⁵³; און נאכ-מער — שבת בין הערביים⁵⁴, דער זמן פון רעווא דרעוויין, וואס אין שבת גופא, איז דער זמן פון שבת שייד באופן מיוחד צו פנימיות התורה.

יב. אויף דעם זאגט רש"י, אָ די שאלת לחם איז געווען "לצורך" ו"כהוגן", ווייל "א"א לו לאדם בלא לחם" — אָן נגלה דתורה, לידע את המעשה אשר יעשו ואלה אשר לא תיעשנה, קען מען ניט אויסקומען; און וויבאלד אָ כדי נגלה דתורה זאל זיין כדבעי דארף מען אָנקומען צו פנימיות התורה — האָט מען זיי געגעבן מן, לחם מן השמים.

[און דערפאר האָט מען זיי געגעבן שליו — "מין עוף", ווייל בשר עוף איז ניט אַזא חומרי ווי בשר בהמה און איז דעריבער אַ כלי צו בחי' שמן; ובנפש האדם איז "עוף" און שליו בפרט ווי נפש האלקית טוט זיך אָן אין נפש השכלית⁵⁶, דער שליו איז ווי פנימיות התורה קומט אַראָפּ אין השגה פון נפש האלקית און דורך איר אין נפש השכלית].

(ב) "ועוד שה' אפשר להם⁵⁷ בלא בשר": זיי, זייענדיק דאן פאַר מ'ת, איז ניט געווען קיין הכרח מגלה זיין די חמדה גנוזה⁵⁸ — הכנה והשגה אין פנימיות התורה. נאָכמער: וויבאלד עס איז געווען פאַר דעם ביטול הגזירה צווישן "עליונים" ו"תחתונים", האָט דאן ניט געקענט זיין דער חיבור פון "עליון"

51) כי ירידתו למטה היא בשביל עבודת הבירורים (כנל הערה 43), ולכן היא בשבת ימי החול, זמן עבודת הבירורים (ראה לקרית שם טז, רע"א. סדור ותו"ח שם).

52) ראה רש"י פרשתנו (טז, א) וירד להם מן בט"ו אייר ויום א' בשבת ה' כדאיתא במס' שבת (פז, ב'). והרי השליו התחיל לירד בערב שלפני (ראה פסוק יג). אבל בבחי' שם: השליו והמן התחילו לבא באחד באשרה.

53) ולכאורה הוא חידוש גדול. וראה מפרשי רש"י (טז, א) ועוד. וצ"ע וחיפוש. וגם בירור — מתי אספו אותו. ועוד שנאמר "בין הערבים תאכלו בשר". וגם — לאחר מ'ת הרי נאסרו בכל מלאכות שבת (משא"כ במרה — שלפרש"י (טו, כה) (רק) נתן להם כי פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת כו'. וראה לקר"ש חלי"א ס"ע 86 ואילך). ואכ"מ.

54) פרשתנו טז, יב [ומזה מוכח, ד"ע"ב, כאן (פסוק ו, ה, יג) פירושו (לא לילה, כיא) זמן מנחה (ראה רש"י בא יב, ו)].

55) וייל שזהו ההכרח (ע"ד הפשט) לפירוש רש"י שהשליו ה' שמן מאד — כי מכיון שבקשו בשר בהמה, ניתן להם בשר שמן (שדומה עכ"פ לבשר בהמה). ולהעיר מרש"י בהעלותך יא, כג.

56) ראה לקר"ש ח"ד ע' 1295.

57) ע"פ המבואר בפנים יומתק מה שבנוגע ללחם לשון רש"י הוא "איא לו לאדם", ואילו בבשר אומר "הי אפשר להם" [אלא שבאחדים מכת"י רש"י איתא, אפשר לחיות בלא בשר]. ובא מכת"י רש"י: אפשר להם לחם בלא בשר.

58) משא"כ לדעת הסדר עולם רבה (פ"ה) וראה שבת פח, רע"א שט"ז בא"ר א' בשבת ה'.

ו"תחתון", אז פנימיות התורה (בחי "עליונים" שבתורה) זאל אראפקומען כמו שהיא אין השגה, ובפרט אין השגה פון נפש הבהמית (בחי "תחתונים").

[און דערפאר איז דער שליו געגעבן געווארן ש"לא בפנים מאירות" — די פנימיות שלמעלה האט ניט מאיר גע-ווען אין בשר השליון].

עפ"ז קומט אויס, אז דער ענין השליו (אראפטראגן בחי "שמן" שבתורה אין "בשר" — השגה) איז דעמאלט געווען פארבונדן מיט אן ענין של ירידה.

משא"כ נאך מתן תורה, ובפרט נאכן גילוי האריז"ל ואמירתו אז "מצוה לגלות זאת החכמה"⁵⁹, ובפרטי פרטיות נאך גילוי (תורת החסידות, ובמיוחד) תורת חסידות חב"ד — זיינען רזי דרוזין דאורייתא געגעבן געווארן אין אן אופן אז יעדערער זאל זיי קענען פארשטיין מיט חב"ד שבנפשו.⁶⁰

יג. דער ביאור — אז "הי אפשר להם בלא בשר" איז מצד דערויף וואס זיי זיינען דאן געווען פאר מ"ת — איז נאך לויט דער דיעה⁶¹ (ואת"ל) אז דער שליו וועגן וועלכן עס רעדט זיך אין אונזער סדרה, איז געווען פאר זייער א קורצן זמן (בלוין פאר מ"ת).

פון דעם אבער וואס רש"י דערמאנט ניט דעם חילוק צווישן מן ושליו (אז דער שליו בערב איז געווען ווען לחם בבוקר נאך דריי וואכן, אע"פ אז דער לחם האט אנגעהאלטן במשך ארבעים שנה), איז משמע, אז רש"י (בפירושו על

התורה⁶²) נעמט אן, אז דער חילוק צווישן זיי איז נאך בנוגע זמן הנתינה (בערב אדער בבקר) — אבער אויך דער שליו איז געווען די גאנצע צייט וואס דער מן האט יורד געווען (און אזוי איז אויך לרוב הדיעות⁶³)

— איז דער ביאור אין "הי אפשר להם בלא בשר" לויט די דיעות (כולל פרש"י):

כשם ווי משה איז דרגתו — רא"י⁶⁴ אין אלקות, און ער האט געפרעגט מיט א תמי' "מאין לי בשר"⁶⁵ (ווייל ער איז העכער פון בחי בשר⁶⁶) — אזוי אויך ביים דור המדבר, דור דעה⁶⁷, דורו של משה⁶⁸: ביי זיי איז געווען רא"י⁶⁹ אין אלקות, זיי זיינען געווען ארומגע-רינגלט פון די ענני הכבוד, זיינען גע-ווען דור המדבר (בחי מחשבה⁷⁰) וכו'; איז ביי זיי, דער ענין פון בשר (כולל בשר השליו) — הבנה והשגה אין אלקות — אן ענין של ירידה⁷¹.

(62) וראה ג"כ בפירושו על הש"ס (ערכין טו, ריש ע"ב), הרמב"ן כאן ועוד.

(63) נקבצו בתריש עה"פ טז, יג.

(64) ראה לקרית ואחתנן ג, א ואילך.

(65) בהעלותך יא, יג.

(66) ראה לקרית בהעלותך (לא, ד, לג, ב) שזהו למטה ממדרגתו לגמרי.

(67) ראה ויקר פ"ט, א, במדבר פ"ט, ג, ושי"ג.

(68) ראה ע"ח שער הכללים פ"א, ש' הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ. לקרית שנעתק לקמן הערה 71.

(69) ראה לקרית ואחתנן (שם, ד) דבחי רא"י דמשה היא מצד זה שדרגתו יסוד אבא — ודור

המדבר שייכים ליסודא (כדלקמן הערה 71).

(70) לקרית שלח לו, ב, לח, ב.

(71) ראה לקרית בהעלותך (לא, ד): שש מאות אלף רגלי דור המדבר היו תלמידיו שהיו ג"כ מבחי יסוד אבא .. ואיך איך אפשר להיות (הבשר) למאכל להם שהם מיסוד אבא וכו'.

(59) אגה"ק סכ"ז (קמב, ב).

(60) ראה לעיל בפנים, ד, שליו' הוא רזין דאורייתא כפי שבאים בהשגה.

(61) סדר אליהו רבה פ"ג (פ"ב) ועוד.

[און דאָס איז אויך וואָס מ'זאָגט אַז דער שליו איז געגעבן געוואָרן „בשעת טורח“ — לגבי רא׳ אין אלקות, איז השגה אַן ענין פון „טירחא“].

משא״כ אין שפּעטערדיקע דורות, ובפרט בדורותינו אלה, דעקבתא דמשיחא, איז די „שאלת בשר“ כהוגן וכהוגן, ואדרבה — דוקא דורך יפוצו מעינותיך חוצה, די מעינות שבתורה,

איז אתי מר⁷² דא מלכא משיחא, ובלשון הרעיא מהימנא⁷³: בהאי חבורא דילך .. ספר הזהר יפקון בי' מן גלותא ברחמי.

(משיחות ש"פ בשלח תשל"ד, תשכ"ו)

(72) אגה"ק הידועה דהבעש"ט (נדפסה בס' בן פורת יוסף בסופו. כתר שם טוב בתחלתו. ועוד).
(73) זח"ג קכד, ב.

בשלה

דארף מען פארשטיין: אין וואס באַ שטייט דער קשר? צווישן מן און שבת? לכאורה: ניט נאָר איז ניט קיין שייכות צווישן זיי, נאָר זיי זיינען ענינים וואָס זיינען אינגאנצן אנדערש איינער פון צווייטן — די מצות און ענינים פון שבת זיינען פאַראַן אין אַלע זמנים ומקומות, ירידת המן אַבער איז געווען נאָר אין אַ זמן מסוים און מקום מוגבל — אין די פערציג יאָר און נאָר במחנה ישראל במדבר?

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן בפשטות, אַז די נקודה משותפת פון מן און שבת איז אין דעם, וואָס אין ביידע איז ניטאָ קיין טירחא און עבודה: דער מן איז געווען „לחם מן השמים“, מען האָט ניט געדאַרפט אַקערן, זיינען וכו' אויף צו באַקומען אים; און עד"ז איז ביי שבת, אַז נוסף אויף דעם איסור צו טאָן מלאכה בשבת, איז — „משום עונג שבת“ — אַ „מצוה שלא להרהר כלל בעסקיו אלא יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויו“.

דאָס איז אַבער לכאורה ניט מספיק, ווייל:

(ועד"ז בפרש"י בראשית ב, ג. יתרו שם). ואולי המובא בדא"ח הוא פ"י המכילתא ובי"ר ע"ד הרמז. ואכ"מ.

(7) זה שלא ירד בשבת — מובן בפשטות, כי כיון שאסור ללקט — וכל כיו"ב — הי"ז בדרך ממילא שולל ירידתו.

(8) ראה ע"ד החסידות — תו"א פרשתנו סה, ג. תו"ח ד"ה ויאמר ה' (שב, א ואילך). אוה"ת ד"ה ויאמר משה אכלוהו ג' וביאורו (ושם ע' תרלט: וזהו שנשמך פ' שבת לפ' המן ובבאי נאמר). המשך תעריב שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1037.

(9) שרע אדה"ז סשי" סכ"א. ממכילתא יתרו כ, ט (פרש"י שם). טשו"ע שם ס"ח.

א. דעם ערשטן מאל וואָס אין דער תורה ווערן אנגעזאָגט די ציווים און דינים פון שבת¹, איז אין אונזער פרשה בשייכות צום מן². און וויבאלד אַז אַלע עניני התורה זיינען בתכלית הדיק, איז מובן, אַז דער ענין פון מן און שבת האָבן אַ שייכות (אין תוכן):

און ווי דאָס איז אויך משמע פון דעם וואָס ס'ווערט געבראַכט בשם הר"ס³, אַז בשעת מען געפינט זיך בשבת (אין אַ ווייטן וועג⁴) און מען ווייס (דאָרט) ניט וועלכע פרשה מ'דארף לייענען דעם שבת, זאָל מען לייענען פרשת המן.

נאָכמער: טראָץ דעם וואָס בשבת איז דער מן ניט געקומען, שטייט אַבער אין זהר⁵, אַז אדרבא די ברכה למעלה אויף ירידת המן אין די ששת ימי השבוע איז געווען בשבת; און ווי עס שטייט אויך אין מכילתא⁶ — „ברכו במן“.

- (1) משא"כ הסיפור דשבת — שהוא כפ' בראשית.
- (2) משא"כ לפני זה בהכתוב (טו, כה). שם שם לו' — שלא נאמר מפורש בכתוב שבת כ"א במדרז"ל — ראה סנהדרין נו, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ. ועוד. וגם בזה להעיר: (א) בגמרא שם למדין דשבת במרה נצטוו מהכתוב בואתחנן (ה, יב). כאשר צו"ד (הובא בפרש"י שם). (ב) נתבאר במ"א (לקו"ש חל"א ס"ע 86 ואילך) שער"פ פש"מ מדייק רש"י (בפרשתנו שם). פרשית של תורה (כולל — שבת) שיחטקסו בהם, ולא קיום מצות אלו. ואכ"מ.
- (3) ספר העתים ה' ברכת ועונג שבת סקפ"ד (בסופו).
- (4) כ"פ בספר העתים שם דברי הר"ס ג.
- (5) ח"ב סג, ב, פת, א.
- (6) יתרו כ, יא.

(7) כ"פ בכ"מ בדא"ח (ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרלח-ט. המשך תעריב ח"ב ע' א"סא, א"פ ויעוד) שפי' המכילתא והמדרש (ב"ר פ"א, ב) ברכו במן שראו שהמשתחו (למעלה) היא בשבת. אף שבב"ר שם מפרש דהברכה היא בדערב שבת ירד שני עומרים